

Nr 641

Av herr Enskog och fröken Elmén, om skyldighet för åklagare att i brottmål föra talan för försäkringsgivare m. fl.

(Lika lydande med motion nr 531 i Första kammaren)

Enligt 22 kap. 1 § rättegångsbalken må talan om enskilt anspråk i anledning av brott föras i samband med åtal för brottet. Grundas anspråket å brott, som hör under allmänt åtal, är enligt 2 § samma kapitel åklagaren på målsägandens begäran skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra även målsägandens talan, om det kan ske utan olägenhet och hans anspråk ej befinnes obefogat. Enligt 45 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken må åklagaren och målsäganden, sedan åtal väckts, utan stämning väcka talan om enskilt anspråk på grund av brottet, om rätten med hänsyn till utredningen och andra omständigheter finner det lämpligt.

Flertalet underdomstolar lär alltsedan rättegångsbalkens tillkomst ha tillämpat stadgandena så, att icke blott den, som omedelbart tillfogats skada på grund av brottet, utan även allmänna försäkringskassor, försäkringsgivare samt andra, som på grund av lag eller avtal ersatt den skadelidande och därigenom trätt i hans ställe, ägt att få sitt anspråk på ersättning prövat utan stämning, om rätten funnit detta lämpligen kunna ske. Åklagarna har också i betydande omfattning åtagit sig att i dylika fall föra den skadelidandes talan.

I ett av högsta domstolen genom beslut den 20 mars 1962 avgjort mål (N.J.A. 1962 s. 174) har högsta domstolen i strid med berörda praxis enhälligt funnit att blott anspråk som grundar sig enbart på brottet får väckas utan stämning. Grundas anspråket även på annan omständighet, såsom försäkringsavtal, utbetalning av lön till skadad under sjukdom eller dylikt, kan talan icke prövas utan stämning. Med anledning av högsta domstolens principavgörande har riksåklagaren i cirkulärskrivelse till rikets åklagare den 19 april 1962 erinrat dessa att åklagaren varken är förpliktad eller berättigad att yrka ersättning till försäkringsbolag eller annan, som ersatt skadan och inträtt i den skadelidandes ställe.

Bestämmelserna om rätt för målsägande att få talan om enskilt anspråk prövad i samband med åtalet, om rätt för målsägande att utan stämning väcka sådan talan och om skyldighet för åklagaren att i dylika fall föra målsägandens talan har tillkommit för att göra det lättare för målsäganden att få sin talan prövad i brottmålet. Detta är uppenbarligen ur många syn-

punkter av värde. Att målsäganden kan på ett enkelt och praktiskt sätt få sin talan prövad i brottmålet är för honom av betydelse, så mycket mera som målsägandens möjlighet att utfå skadestånd i praktiken för honom ofta ter sig oviss och målsäganden därför av naturliga skäl är obenägen att nedlägga arbete och kostnader på att förbereda och utföra sin talan. För domstolen medför det betydande fördelar att talan kan väckas på det förenklade sätt som ovan angivits. Särskilt gäller detta vid rådhusrätterna, där civilmål och brottmål ofta handläggs på olika avdelningar. Väcks talan genom stämning måste målet först förberedas i den ordning som gäller för civila mål och därefter sammanslås med brottmålet. Detta medför såväl tidsutdräkt som ett i flertalet fall onödigt arbete med dubbel diarieföring, särskild delgivning, beslut om överflyttning m. m. Svårigheter med samordning av målen kan också uppstå.

Även ur det allmännas synpunkt i vidare bemärkelse är det en fördel att talan om skadeståndsanspråk och andra enskilda anspråk, där så lämpligen kan ske, handläggs i brottmålet, dit de till sin natur hör. För ett naturligt betraktelsesätt framstår det som en primär reaktion då brott begåtts att gärningsmannen i mån av förmåga gottgör den genom brottet uppkomna skadan. Denna grundsats har funnit ett uttryck i 6 § lagen om villkorlig dom. Enligt detta lagrum skall den villkorligt dömda, om han förpliktats ersätta genom brottet uppkommen skada, göra vad i hans förmåga står för att fullgöra sin skyldighet därutinnan. Vid ett stort antal domstolar åläggs också i samband med villkorlig dom den tilltalade regelmässigt jämlikt 8 § samma lag att helt eller delvis genom lämpligt avpassade avbetalningar gottgöra den genom brottet uppkomna skadan. Även villkorligt frigiven torde kunna åläggas skyldighet att underkasta sig förfogande över arbetsförtjänst för gäldande av skadestånd. Denna möjlighet torde emellertid sällan bliva av praktisk betydelse om icke skadeståndsskyldigheten fastställts i brottmålsdomen. I den mån till ovillkorligt frihetsstraff dömda, såsom numera i viss utsträckning sker, erhåller avtalsenlig lön, ökar frågan i betydelse.

Några bärande sakliga skäl att ur procedursynpunkt göra skillnad mellan målsägande, som omedelbart drabbats av skadan, och den som i anledning av försäkring eller annat förhållande inträtt i den skadelidandes rätt föreligger icke. De skadeståndsanspråk varom nu är fråga är enligt vad erfarenheten visar i det alldeles övervägande antalet fall av mycket enkel natur och kan med fördel upptas till behandling i brottmålet utan vare sig stämning eller civil förberedelse. Är så icke fallet, föreligger möjlighet för domstolen att hänvisa vederbörande att efter stämning föra sin talan eller, om talan redan upptagits, utskilja anspråket till särskild civil rättegång. Några olägenheter av den hittills vid underdomstolarna i stor utsträckning tillämpade praxis har veterligen ej yppats. Högsta domstolens avgörande torde ej heller, såvitt referatet ger vid handen, grunda sig på

något övervägande av de praktiska fördelarna med den ena eller andra anordningen utan på en formaljuridisk tolkning av lagrummen, stödd av vissa uttalanden i förarbeten till rättegångsbalken och litteratur.

På grund av vad sålunda anförts och då någon ändring i den av högsta domstolen antagna lagtolkningen, till vilken riksåklagaren anslutit sig, svårligen kan förväntas utan lagändring, får vi härmed hemställa,

att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t göra framställning om utredning angående sådan ändring i rättegångsbalken *att* även den som på grund av försäkring eller eljest inträtt i målsägandens rätt skall äga väcka talan utan stämning, om rätten finner det lämpligen kunna ske, samt *att* åklagaren jämväl i dessa fall skall vara skyldig att i samband med åtalet förbereda och utföra den skadelidandes talan, om det kan ske utan olägenhet och hans anspråk ej finnes obefogat.

Stockholm den 26 januari 1963

C.-G. Enskog

Brita Elmén
